

Beata Olszewska-Łabędź

doktorantka Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie

autorka licznych prac z zakresu ekonomii i zarządzania

beta.olszewska@interia.pl

Kwestia pobytu uchodźców na terytorium Polski w kontekście ochrony bezpieczeństwa publicznego

The issues of refugees stay on the territory of Poland in the context of protection of public safety

Streszczenie

Zagadnienie współczesnego kryzysu migracyjnego znajduje się dzisiaj w centrum uwagi wielu dyscyplin naukowych. Stwarza przesłanki do podjęcia dyskusji na temat kluczowych zadań, jakie stoją przed rządami państw biorących w nim udział, a także prognozowania skutków, jakie wywrą w najbliższej przyszłości dotykając ich aspektów prawnych, ekonomicznych czy społecznych.. Aktualne wydarzenia związane z falą napływu imigrantów z terenów północnej Afryki i południowo-wschodniej Azji na kontynent europejski, zwróciły uwagę świata na tę problematykę w ujęciu szerszym, niż to miało miejsce dotychczas.

Celem niniejszego opracowania jest analiza procedury nadania statusu uchodźcy w kontekście ochrony bezpieczeństwa publicznego oraz próba odpowiedzi na pytanie, czy jest ona skutecznym gwarantem zapewnienia bezpieczeństwa Polsce i jej obywatelom.

Abstract

The issue of contemporary migration crisis is the centre of attention today in many fields of study. This creates premises to take the discussion on key tasks, which are facing the governments of States participating in it, as well as forecasting effects that will be in the near future in terms of legal, economic or social aspects. Current events associated with a wave of immigrants from North Africa and South-East Asia to the European continent attracted the attention of the world in broader perspective than it was so far.

An aim of this study is to analyze the procedure of granting the refugee status in the context of protection of public safety, and the attempt to answer a question, whether it is an effective guarantor of assuring safety for Poland and its citizens.

słowa kluczowe: migracje, polityka migracyjna, nadanie statusu uchodźcy, ochrona bezpieczeństwa publicznego

keywords: migrations, migration policy, granting the refugee status, protection of public safety

Wstęp

Wolność jest podstawowym i niezbywalnym prawem człowieka. Wyraża się ona w wymogu, aby nikt nie był zmuszany do działania wbrew swojemu sumieniu, ani nie doznawał przeszkody, gdy działa według swojego sumienia – prywatnie, czy publicznie, sam albo stowarzyszony z innymi – w należnych granicach.

Istotą tak rozumianej wolności jest zatem kształtowanie indywidualnego zachowania w określonej sferze życia człowieka. Jedną ze swobód jest wolność przemieszczania się - prawo do swobodnego, świadomego i nieprzymuszonego wyboru miejsca zamieszkania, czy osiedlania się. Prawo to daje obywatelom możliwość wjazdu i wyjazdu z państwa w granicach uregulowanych prawnie i niezależnych od ingerencji władz państwowych, ani żadnych innych instytucji i osób. Prawo do wolności przemieszczania się umożliwia człowiekowi realizację zamierzonych celów, jakimi są opuszczenie miejsca dotychczasowego pobytu i wjazd na terytorium innego państwa w celu zamieszkania w nim. Istotą tak pojmowanej wolności przemieszczania się jest swoboda przekraczania granic państwowych.¹

Migracje ludności do państw Unii Europejskiej, a wcześniej do państw Wspólnoty Europejskiej nie są zjawiskiem nowym. W języku łacińskim używa się zwrotu „migrare humanum est” co w tłumaczeniu oznacza, że migracje są rzeczą ludzką i stanowią jej właściwość. Towarzyszą człowiekowi od zarania dziejów, są sposobem na poprawienie poziomu życia, zmianę systemu politycznego lub ucieczką przed prześladowaniami. Podyktowane są indywidualnymi motywami, które skłaniają człowieka do podjęcia trudnej decyzji, jaką jest zmiana miejsca pobytu na czas określony lub stały.

¹*Tendencje nacjonalistyczne i migracyjne we współczesnej Europie*, red. naukowa Barbara Olbrych, Andrzej Gołębiowski, wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu, Radom 2017, s. 226

Migracje w swej naturze nie są zjawiskiem łatwym, człowiek bowiem jest ściśle związany ze swoim miejscem pierwotnego zamieszkania i jego zmiana przychodzi mu z trudem. Jak słusznie zauważył Adam Smith² w swym dziele: „*Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*”: „najtrudniej z wszelkich rzeczy przewożonych jest poruszyć człowieka”.³ Migracje stwarzają bowiem wiele trudnych do pokonania barier utrudniających, a niekiedy wręcz uniemożliwiających podjęcie decyzji o zmianie miejsca pobytu. Przeszkodami tymi mogą być między innymi silne więzy rodzinne, ustabilizowane życie zawodowe i osobiste, dobre relacje ze znajomymi. Równocześnie występuje jednak wiele bodźców motywujących do podjęcia decyzji o wyjeździe z kraju zamieszkania, na przykład względy ekonomiczne, czy korzystne dla cudzoziemców unormowania administracyjno-prawne, regulujące status cudzoziemców w państwie docelowym. Mogą to być przepisy regulujące kwestie osiedlania się i nabywania nieruchomości,⁴ podjęcia pracy zarobkowej, prowadzenia działalności gospodarczej, jak również dostępu do publicznej oświaty, służby zdrowia i świadczeń z pomocy społecznej.⁵

Przyczynami międzynarodowych migracji mogą być również względy polityczne, kiedy ludność emigruje do bezpiecznych państw w związku z prześladowaniami na tle politycznym, rasowym lub religijnym. Ludność zmuszoną do opuszczania swoich domów z wyżej wymienionych powodów, opisuje się mianem emigrantów politycznych,⁶ a formę tę określa się mianem migracji politycznych.

Współcześnie termin *emigrant polityczny* zastąpiono zwrotem *uchodźca*.⁷

² Adam Smith 1723-1790: szkocki myśliciel i filozof, autor „*Badań nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*” – dzieła, które było jedną z pierwszych prób usystematyzowania wiedzy na temat historii rozwoju przemysłu i handlu w Europie.

³ A. Smith, *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, t. 1, Warszawa 1954, s.96

⁴ Kwestie nabywania nieruchomości w Polsce przez cudzoziemców reguluje *Ustawa o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców* z dnia 24 marca 1920 r. tekst jednolity: Dz. U. z 2014 r. poz. 1380 z późn. zm.

⁵ Świadczenia z pomocy społecznej przysługujące cudzoziemcom reguluje *Ustawa o pomocy społecznej* z dnia 12 marca 2004 r. art. 5 pkt. 2-3, tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r. poz. 163 z późn. zm.

⁶ Zdaniem K. Libery emigrantem politycznym jest osoba, która opuściła swoje państwo ojczyście bez zgody, a nawet wbrew woli istniejącej władzy, w celu uniknięcia prześladowań z tytułu przynależności do określonej narodowości, klasy czy grupy społecznej lub swych przekonań politycznych albo też walki z istniejącym porządkiem. Więcej na temat emigrantów politycznych: K. Libera, *Międzynarodowy ruch osobowy*, s. 136-137

⁷ Więcej na temat pojęcia *uchodźca* w: M. Zdanowicz, *Definicja uchodźcy w orzecznictwie polskich organów rozpatrujących sprawy uchodźców*, „*Miscellanea Iuris Gentium*” 2004, nr 7, s. 35-40, B. Wierzbicki, *Uchodźcy w prawie międzynarodowym*, Warszawa 1993, s. 5, J. Symonides, *Prawo do azylu* [w:] *Prawa człowieka*.

Fale uchodźców wywołują na całym świecie wojny domowe, rewolucje, powstania, a także konflikty zbrojne uwarunkowane przyczynami etnicznymi, religijnymi lub rasowymi. Wszystkie te motywy skłaniają ludzi do podejmowania trudnych decyzji związanych z czasową lub stałą zmianą pobytu lub miejsca zamieszkania.

Obecny kryzys migracyjny wywołany konfliktem na Bliskim Wschodzie oraz na Ukrainie, spotęgował nasilenie się ruchów migracyjnych ludności do Europy, w tym również do Polski. Według danych Organizacji Narodów Zjednoczonych, pod koniec 2014 roku na świecie odnotowano 60 mln wysiedleńców oraz 20 mln uchodźców, głównie z Syrii, Afganistanu i Somalii.⁸

W związku z tak dużą skalą migracji, a także nasilaniem się nastrojów antyimigracyjnych rdzennej ludności w stosunku do nowoprzybyłych - nasuwa się pytanie, czy obowiązujące procedury nadawania statusu uchodźcy w Polsce są gwarantem zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego państwu i jego obywatelom?

1. Czy migracja do Europy stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa i porządku publicznego państw europejskich, w tym Polski?

Nasilanie się fal migracyjnych w Europie niesie ze sobą zagrożenia, do których Polska i jej mieszkańcy mogą się przygotować, korzystając z powojennych doświadczeń państw Europy Zachodniej. Często podnoszony jest argument, że napływający obecnie do Europy uchodźcy i imigranci – z racji swojego bliskowschodniego, czy północnoafrykańskiego pochodzenia (obszary o dużej aktywności organizacji terrorystycznych) – zwiększą ryzyko radykalizacji społeczności muzułmańskich na terenie Europy, czego efektem będzie intensywniejsza aktywność terrorystyczna islamistów na Starym Kontynencie.⁹

Patrząc na zagadnienie bezpieczeństwa w tym kontekście - mniejszym zagrożeniem wydają się być migranci z terenów Bałkanów i Ukrainy, ponieważ członkowie istniejących już diaspor¹⁰ nie wchodzili w skład komórek terrorystycznych powiązanych z *Al-Kaidą* lub *ISIS*, dokonujących od początku lat 90-tych zamachów terrorystycznych na terenie Europy. Również mniejsze zagrożenie wiąże się z potomkami imigrantów i uchodźców z terenów Afryki Subsaharyjskiej, choć na przestrzeni ostatnich kilku lat w komórkach

Model prawny, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991, s. 615-630

⁸ www.unhcr.pl, UHNCR Statistical Yearbook 2014, s. 8-9

⁹ *Niekontrolowane migracje do Unii Europejskiej*, red. Patrycja Sasnal, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2015, s. 50

¹⁰ Np. ukraińskiej, czy bośniackiej

terrorystów dokonujących ataków na Starym Kontynencie, znaleźli się również Nigeryjczycy.¹¹

Dużym zagrożeniem dla bezpieczeństwa i porządku publicznego są luki w kontroli migrantów na terenach południowych państw Unii Europejskiej, dlatego należy podjąć pilne działania w kierunku wzmocnienia Frontexu i jego współpracy w Europolem oraz koordynować działania narodowych służb państw członkowskich. Nawet wzmozona migracja z terenów Ukrainy, Bałkanów i Afryki Subsaharyjskiej do państw Unii Europejskiej, w tym również do Polski, nie powinna stanowić zagrożenia terrorystycznego również w kontekście radykalizacji wspólnot muzułmańskich, znajdujących się na terenie Europy. Niestety, zdarzały się również przypadki radykalizacji obywateli zachodnioeuropejskich i wkroczenia na drogę działalności kryminalnej po powrocie z wojny prowadzonej poza granicami Starego Kontynentu. Dodatkowo, na terenie Bałkanów islamistyczna radykalizacja jest możliwa, co przejawia się np. poprzez udział ponad 200 obywateli Bośni i Hercegowiny¹² i podobnej liczby Kosowian w wojnie Syrii. To przy stosunkowo niewielkiej liczbie mieszkańców tych krajów, sytuuje je wśród państw mających najwięcej zagranicznych bojowników w szeregach ISIS per capita¹³. Mieszkańcy Kosowa również licznie napływali na Węgry na początku 2015 roku wraz z falą uchodźców i migrantów i nie można wykluczyć, że wśród nich są osoby o poglądach islamistycznych lub mające za sobą udział w konflikcie w Syrii¹⁴.

Zagrożenie terroryzmem i radykalizmem, które kojarzone jest z napływem imigrantów z Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, a w mniejszej skali z Bałkanów i Afryki Subsaharyjskiej, powinno być rozpatrywane z płaszczyzny radykalizacji i licznego udziału w islamistycznych spiskach terrorystycznych ze strony zarówno pierwszego pokolenia imigrantów, jak i drugiego - o pochodzeniu południowoazjatyckim, np. pakistańskim¹⁵. Ich częsty udział w spiskach terrorystycznych można do pewnego stopnia tłumaczyć

¹¹ Nidoszli zamachowcy, którym udaremnilo dokonanie zamachu terrorystycznego w Londynie w dniu 21 lipca 2005 roku pochodzili z terenów Nigerii, www.bbc.co.uk: *Woolwichmurder: Who are the suspects?*

¹² V. Azinovic, M. Jusic, *The Lure of the Syrian War: The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, Atlantic Initiative, 2015, <http://atlanticinitiative.org/images>, s. 7

¹³ S. Kursani, *Report inquiring into the causes and consequences of Kosovo citizens' involvement as foreign fighters in Syria and Iraq*, Kosovar Center for Security Studies, kwiecień 2015, www.qkss.org. s. 7

¹⁴ A. Sobjak, *Time to Put Hungary on the EU's Refugee Agenda*, „PISM Strategic File” nr 15 (78), lipiec 2015, s. 1, www.pism.pl

¹⁵ Pakistańczycy stanowią największą grupę etniczną wśród zidentyfikowanych brytyjskich dżihadystów.

liczebnością muzułmańskiej społeczności południowoazjatyckiej, która stanowi ponad 1,5 mln mieszkańców spośród około 2,7 mln brytyjskich muzułmanów¹⁶.

A zatem postawienie tezy o uniwersalnym charakterze zagrożeń związanych z islamistyczną radykalizacją, w tym również prowadząca do terroryzmu, wykraczających poza bliskowschodnich imigrantów w Europie i w teorii dotyczących także innych społeczności muzułmańskich – wydaje się być słuszne. Ich członkowie mogą ulec radykalizacji dopiero po przyjeździe do Europy, np. uczęszczając do meczetów budowanych za prywatne lub publiczne środki pochodzące z Zatoki Perskiej¹⁷. Arabia Saudyjska zaproponowała Niemcom sfinansowanie budowy 200 meczetów dla uchodźców przybywających do Niemiec z krajów muzułmańskich¹⁸. Decydującą rolę w tworzeniu siatek kontaktów na terenie Starego Kontynentu odgrywały radykalne meczety, centra i instytucje islamskie, ulokowane w dużych miastach europejskich, między innymi w Mediolanie, Londynie czy Hamburgu.

W perspektywie najbliższych lat, państwa, które dotychczas nie przyjmowały muzułmańskich uchodźców, a obecnie podejmą decyzje o udzieleniu im azylu – będą zmuszone do zachowania czujności wobec nowo przybyłych „gości” i przygotować odpowiednie procedury w celu szybkiego i sprawnego rozpoznania zagrożeń, wynikających na przykład z rozbudowy infrastruktury religijnej na swoim terenie oraz do zwalczania ich nie tylko za pomocą środków policyjnych, ale głównie prewencyjnych. Mogą im w tym pomóc doświadczenia państw zachodnioeuropejskich.

Powyższy opis obrazuje skalę wyzwania w dziedzinie walki z terroryzmem, przed którym może stanąć Polska, jeśli zacznie do niej napływać masowa fala uchodźców i migrantów z Bliskiego Wschodu. Problemy w tym zakresie były już zresztą sygnalizowane przez byłych pracowników Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Biura Bezpieczeństwa Narodowego, kiedy to otwarcie informowali o braku przygotowania do tego typu zagrożenia i deficycie zasobów ludzkich w polskich strukturach bezpieczeństwa, zajmujących się zwalczaniem terroryzmu¹⁹.

¹⁶ R. Pantucci, *'We Love Death as You Love Life': Britain's Suburban Terrorist*, Hurst, London 2015. s. 21

¹⁷ Nadzór nad wydatkowaniem tych środków sprawują wahabicki imamowie.

¹⁸ E. Whitman, *Amid Muslim Refugee Crisis, Saudi Arabia Vows to Build 200 Mosques In Germany*, International Business Times, 10 września 2015 r., www.ibtimes.com/amid-muslim-refugee-crisis-saudi-arabia-vows-build-200-mosques-germany-2090905.

¹⁹ „Czy bać się uchodźców? „Dla bezpieczeństwa wyznanie nie ma znaczenia” – wywiad z Krzysztofem Liedlem, Wyborcza.pl, 15 września 2015 r., <http://wyborcza.pl>

Uwagi te dotyczą jedynie policyjnego aspektu zabezpieczenia antyterrorystycznego, które musi ustąpić miejsca konieczności rozwinięcia przez Polskę tak zwanych miękkich metod antyterrorystycznych, skoncentrowanych na prewencyjnym i niepolicyjnym zapobieganiu radykalizacji muzułmanów przebywających na terytorium Polski.

Chociaż jest to mało prawdopodobne, nie można jednak wykluczyć, że wśród migrantów, którzy przybędą do Polski znajdą się byli członkowie bliskowschodnich grup zbrojnych, rebelianckich i terrorystycznych, mogący stąd materialnie wspierać toczoną przez ich towarzyszy walkę na frontach w Syrii. Ponadto brak entuzjazmu społeczeństwa dla ich obecności w Polsce, czy wręcz brak aprobaty - mogą skutkować radykalizacją migrantów lub ich dzieci przeciwko porządkowi zastanemu w Europie.

Dodatkowo, istotną rolę w procesach radykalizacji będzie odgrywała propaganda Al-Kaidy i ISIS, które odpowiednio od 1998 i 2013 roku nawołują otwarcie do ataków na państwa zachodnioeuropejskie. Efektem takich działań, niektórzy radykalizujący się islamiści mogą skierować swój gniew - nie przeciw krajom pochodzenia - lecz przeciwko krajom przyjmującym, angażując się w działania terrorystyczne.

W sytuacji nasilenia się fali migracyjnej do Unii Europejskiej, w tym także do Polski, konieczna będzie rewizja istniejących strategii zwalczania terroryzmu, a także zapobiegania radykalizacji i rekrutacji do organizacji terrorystycznych. W Polsce funkcję tę sprawuje Narodowy Program Antyterrorystyczny na lata 2015-2019. Słusznie diagnozuje on, że według stanu z grudnia 2014 roku, liczba osób podatnych na tego typu manipulacje, tj. radykalizację i rekrutację – jest jednak stosunkowo niewielka w porównaniu do innych państw europejskich²⁰. Konsekwencją tego jest fakt, że wśród kluczowych działań realizowanych w fazie zapobiegania zagrożeniom o charakterze terrorystycznym, nie umieszczono zapobiegania radykalizacji i rekrutacji do organizacji terrorystycznych.

Jeżeli zwiększy się liczba napływających do Polski imigrantów i uchodźców z krajów muzułmańskich, niezbędne stanie się opracowanie i wdrożenie narodowego programu dotyczącego „miękkich” i prewencyjnych form zapobiegania terroryzmowi i zwalczania go, które dotychczas nie były przedmiotem wielkiego zainteresowania ze strony państw Europy Środkowo-Wschodniej.

²⁰ Narodowy Program Antyterrorystyczny na lata 2015-2019, Rada Ministrów, Warszawa 2014, www.monitorpolski.gov.pl, s. 40

2. Nadanie statusu uchodźcy, a bezpieczeństwo porządku publicznego

Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce jest jednym z najważniejszych zadań państwa. W prawie obowiązującym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, nie zostały zdefiniowane pojęcia bezpieczeństwa i porządku publicznego rozumiane, jako wartości prawnie chronione. Jednak ustawodawca często posługuje się nimi w konstytucji oraz wielu ustawach²¹. Są to pojęcia nieostre, jednak o szerokim zakresie znaczeniowym.

Według S. Pikulskiego, bezpieczeństwo publiczne to: *„pewien pożądaný stan rzeczy, gwarantujący niezakłócone funkcjonowanie urzędów publicznych w państwie oraz bezpieczeństwo życia obywateli obejmujące ochronę życia, zdrowia i mienia”*²². Termin „porządek publiczny” często używany jest przez ustawodawcę równoległe z terminem „bezpieczeństwo publiczne”, które stanowi jego uzupełnienie²³.

Pod pojęciem „porządek publiczny” kryje się jednak ochrona przed zagrożeniami i niebezpieczeństwami o mniejszej wadze. Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego, „porządek publiczny” jest postulatem *„takiego ukształtowania stanu faktycznego wewnątrz państwa, który umożliwi normalne współżycie jednostek w organizacji państwowej”*²⁴. Zdaniem Trybunału: *„przesłanka porządku publicznego jest zorientowana na zapewnienie prawidłowego funkcjonowania życia społecznego – i tym samym – nie jest wyłącznie powiązana z państwem. Porządek publiczny zakłada*

²¹Zob. art. 26 ust. 1, art. 126 ust. 2, 136, 146 ust.4 pkt. 7 i 8, art. 230 Konstytucji z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz.483, z późn. zm.). Termin porządek publiczny widnieje również w Ustawie o Policji z dnia 6 czerwca 1990 r. (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r., poz. 355, z późn. zm.), Ustawa o Strażach Gminnych z dnia 29 sierpnia 1997 r. (teks jednolity: Dz. U. z 2013 r., poz. 1383, z późn. zm.).

²² S. Pikulski, *Podstawowe zagadnienia bezpieczeństwa publicznego*[w:] S. Pikulski, W. Bednarek (red.), *Prawne i administracyjne aspekty bezpieczeństwa osób i porządku publicznego w okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej*, Olsztyn 2000, s. 101. Zob. także E. Ochendowski, *Prawo administracyjne – część ogólna*, Toruń 2006, s. 131

²³ Zob. np. art.1 ust. 1 Ustawy o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r., poz. 355, ze zm.); art. 29 ust. 1 pkt. 1 Ustawy o działach administracji rządowej z dnia 4 września 1997 r., (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r., poz. 812, ze zm.). Zob. także rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie wypełniania przez przedsiębiorców telekomunikacyjnych zadań i obowiązków na rzecz obronności, bezpieczeństwa i porządku publicznego z dnia 13 września 2005 r. (Dz. U. Nr 187, poz. 1568)

²⁴Wyrok TK z dnia 8 czerwca 1999 r., Sk 12/98, OTK, nr 5 z 1999 r., poz. 96. Por. wyroki TK: z dnia 12 stycznia 2000 r., P 11/99; z dnia 7 lutego 2001 r., K 27/00, OTK, nr 2 z 2001 r., poz. 29. Zob. także E. Smoktunowicz, *Status administracyjny obywatela* [w:] T. Rabska (red.), *System prawa administracyjnego t.4*, Wrocław 1980, s. 5 i nast.

*organizację społeczeństwa, która jest oparta na wartościach przez to społeczeństwo podzielanych*²⁵.

Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego możliwa jest już we wstępnej fazie procedury uchodźczej, choć należy zauważyć, że pierwotna wersja ustawy chroniła te wartości na znacznie niższym poziomie, niż ma to miejsce obecnie. Gruntowną nowelizację ustawy pod kątem zwiększenia porządku i bezpieczeństwa publicznego, dokonano ustawą z dnia 10 września 2015 roku²⁶.

Na dzień dzisiejszy, Polska może udzielić ochrony cudzoziemcom w jednej z następujących form:

- nadanie statusu uchodźcy
- udzielenie ochrony uzupełniającej
- udzielenie azylu
- udzielenie ochrony czasowej²⁷

Zarówno nadanie statusu uchodźcy, jak i udzielenie ochrony uzupełniającej są formami ochrony międzynarodowej. Status uchodźcy regulują: konwencja dotycząca statusu uchodźców (sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 roku²⁸), a także protokół dotyczący statusu uchodźców (sporządzony w Nowym Jorku dnia 31 stycznia 1967 r.²⁹).

Z kolei problematyka ochrony uzupełniającej, uregulowana została Dyrektywą Rady Unii Europejskiej 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 roku, w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców, jako uchodźców lub jako osoby, które z innych powodów wymagają międzynarodowej ochrony oraz zawartości przyznawanej ochrony.

Rozwój cywilizacji zwiększył możliwości przemieszczania się ludzi i spowodował, że azyl nabrał międzynarodowego charakteru w tym znaczeniu stając się przedmiotem zainteresowania prawa międzynarodowego. Art. 14 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948 roku, przyznał bowiem każdemu prześladowanemu człowiekowi prawo ubiegania się o azyl oraz do korzystania z niego w innych państwach - z zastrzeżeniem jednak

²⁵ Wyrok TK z dnia 21 czerwca 2005 r., P 25/02, OTK-A, nr 6 z 2005 r., poz. 65.

²⁶ Ustawa o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015 r., poz. 1607).

²⁷ Art. 3 ust. 1 Ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r., poz. 1836

²⁸ Dz. U. z 1991 r., Nr 119, poz. 515

²⁹ Ibidem, poz. 517

wyłączenia spod ochrony osób ściganych za popełnienie przestępstw niepolitycznych lub czynów sprzecznych z celami i zasadami ONZ. W pierwotnej wersji Deklaracji art.14 gwarantował uchodźcom prawo do ubiegania się o azyl i uzyskania go w kraju trzecim. Taka forma zapisu oznaczałaby prawo uchodźcy do uzyskania azylu. Przedstawiciele niektórych państw podkreślali jednak, iż takie sformułowanie narusza zasadę suwerenności oraz, że nadanie azylu powinno pozostać jednostronnym aktem, leżącym w wyłącznej kompetencji państwa przyjmującego³⁰.

W prawie polskim, instytucja azylu funkcjonuje od czasu przyjęcia Konstytucji z 1952 roku, w której art. 75 stanowił, że: „ *Polska Rzeczpospolita Ludowa udziela azylu obywatelom państw obcych, prześladowanym za obronę interesów mas pracujących, walkę o postęp społeczny, działalność w obronie pokoju, walkę narodowyzwoleniczą lub działalność naukową*”³¹. Azyl nie był zatem zapewniany wszystkim osobom ściganym ze względów politycznych lecz tylko pewnym kategoriom osób prześladowanych³².

W wyniku zmiany zapisów Konstytucji PRL w 1991 r. artykuł ten został pozbawiony wyraźnych konotacji politycznych i ograniczył się do stwierdzenia, że „ *obywatele innych państw i bezpaństwowcy mogą korzystać z azylu na zasadach określonych ustawą*”³³.

Na gruncie obowiązującej Konstytucji z dnia 2 kwietnia 1997 r., przepis ten został zredagowany nieco inaczej i obecnie brzmi następująco: „ Cudzoziemcy mogą korzystać z prawa azylu w Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach określonych w ustawie, art. 56 ust. 1”.

Cudzoziemiec, który poszukuje w Polsce ochrony międzynarodowej, składa osobiście wniosek do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców za pośrednictwem komendanta oddziału Straży Granicznej (art. 24 ust. 1 u.u.o.c.). Od osobistego obowiązku złożenia wniosku można odstąpić w sytuacji, gdy cudzoziemiec jest osobą niepełnosprawną, w podeszłym wieku, kobietą ciężarną, osobą samotnie wychowującą dziecko lub osobą przebywającą w pieczy zastępczej, szpitalu, areszcie śledczym lub zakładzie karnym. Wówczas może on złożyć pisemny formularz za pośrednictwem operatora pocztowego lub drogą elektroniczną.

Organ Straży Granicznej - właściwy co do miejsca pobytu cudzoziemca - rejestruje zamiar złożenia wniosku w rejestrze spraw o udzielenie lub pozbawienie ochrony międzynarodowej oraz o udzielenie pomocy cudzoziemcom ubiegającym się o udzielenie

³⁰ A. Florczak, *Uchodźcy w Polsce. Między humanitaryzmem, a pragmatyzmem*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003, s. 33

³¹ *Konstytucja i podstawowe akty ustawodawcze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1969, s. 68

³² M. Cieślak i W. Michalski, *Immunitet, eksterytorialność i azyl w polskim prawie karnym*, Państwo i Prawo, zeszyt 5, maj 1978, s. 40-41

³³ J. Jagielski, op. Cit., s. 88

ochrony międzynarodowej. Przyjęcie wniosku oraz jego rejestracja, następują do trzech dni roboczych od dnia przyjęcia deklaracji zamiaru złożenia tego wniosku, - a w sytuacji masowego napływu cudzoziemców na terytorium Polski w celu uzyskania ochrony międzynarodowej – do 10 dni roboczych.

Przyjmując wniosek, personel Straży Granicznej zobowiązany jest do ustalenia tożsamości cudzoziemca. Jest on zatem fotografowany i pobierane są od niego odciski linii papilarnych za pomocą kart daktyloskopijnych lub urządzeń do elektronicznego pobierania odcisków. Dodatkowo gromadzone są wszelkie informacje niezbędne do prawidłowego wypełnienia wniosku. Dokonanie powyższych czynności wydaje się istotne z punktu widzenia ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego na tle współczesnego kryzysu migracyjnego. Tożsamość wnioskodawcy ustalana jest na podstawie dokumentów tożsamości, takich jak: dowód osobisty i paszport. Dokumenty te potwierdzają również obywatelstwo cudzoziemca, które odgrywa kluczową rolę w przypadku masowych migracji politycznych, wywołanych konfliktami zbrojnymi. W przeszłości zdarzały się próby fałszerstw dokumentów potwierdzających tożsamość, dlatego utworzono system *EURODAC* (Europejski Zautomatyzowany System Rozpoznawania Odcisków Palców), w którym gromadzone są wszystkie odciski palców cudzoziemców, którzy złożyli wniosek o objęcie ochroną międzynarodową w jednym z państw członkowskich.

Na podstawie art. 34 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego 604/2013, wprowadzono obowiązek wymiany informacji pomiędzy państwami członkowskimi w zakresie danych osób ubiegających się o ochronę międzynarodową. Zastosowanie powyższej procedury okazuje się skuteczne w przypadku tych osób, które przebywają już na terenie UE, natomiast system *EURODAC* nie wykaże tożsamości osób składających wnioski o ochronę po raz pierwszy.

W przypadkach uzasadnionych względami bezpieczeństwa, Straż Graniczna może dokonać szczegółowego sprawdzenia cudzoziemca, które polega na dokładnym sprawdzeniu ciała, odzieży, bielizny i obuwia, a także innych przedmiotów znajdujących się w posiadaniu wnioskodawcy np. bagażu.

Stanowienie zagrożenia dla bezpieczeństwa i porządku publicznego nie jest podstawą odmowy przyznania wnioskodawcy statusu uchodźcy, natomiast naruszenie zasad określonych w preambule oraz art. 1 i 2 Karty Narodów Zjednoczonych (KNZ) uznać należy za ochronę bezpieczeństwa międzynarodowego, a zatem również przed międzynarodowym terroryzmem. Jednak należy tu zaznaczyć, że ONZ uznaje działania, metody i praktyki terrorystyczne za sprzeczne z celami i zasadami ONZ.

Opieka nad cudzoziemcami w Rzeczypospolitej Polskiej

Cudzoziemiec, który złożył w Polsce wniosek o nadanie statusu uchodźcy, uzyskuje tym samym prawo do darmowej opieki medycznej, zakwaterowania i wyżywienia. Urząd do Spraw Cudzoziemców, zapewnia również środki na zakup odzieży oraz kilkadziesiąt złotych kieszonkowego miesięcznie. Okres udzielania pomocy socjalnej kończy się w chwili uzyskaniadecyzji, co najczęściej trwa około kilku miesięcy.

Obecnie, w ośrodkach prowadzonych przez UdSC, każdy cudzoziemiec otrzymuje zakwaterowanie i wyżywienie, a także jednorazowo 140 zł na zakup odzieży i obuwia. Ponadto osobie ubiegającej się o ochronę, przysługuje 20 zł miesięcznie na zakup środków higieny osobistej oraz kieszonkowe w wysokości 50 zł miesięcznie.

Wsparcie medyczne zagwarantowane przez UdSC obejmuje opiekę lekarza, pielęgniarki, psychologa oraz stomatologa. Każdy z cudzoziemców ma także prawo do bezpłatnej pomocy prawnej oraz nauki języka polskiego. Ponadto, cudzoziemcy mają także zapewniony ekwiwalent pieniężny, w zamian za wyżywienie dla dzieci do szóstego roku życia oraz dzieci realizujących obowiązek szkolny.

Wsparcie przysługuje również osobom, które nie mogły lub nie chciały trafić do ośrodka. Wysokość świadczeń na pokrycie we własnym zakresie kosztów pobytu na terytorium Polski wynosi: w przypadku jednej osoby - 750 zł, dwóch - 600 zł na osobę, trzech - 450 zł, czterech i więcej - 375 zł na osobę.

Cudzoziemcy, którzy otrzymają decyzję pozytywną, w ciągu dwóch miesięcy mogą złożyć wniosek o tzw. indywidualny program integracyjny, realizowany przez powiatowe jednostki pomocy rodzinie, które nadzoruje Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

Urząd do Spraw Cudzoziemców oraz Międzynarodowa Organizacja do Spraw Migracji-IOM zapewniają również pomoc w dobrowolnym powrocie do kraju pochodzenia. Mogą się o to ubiegać zarówno osoby, które oczekują na wydanie decyzji w sprawie nadania statusu uchodźcy, jak i osoby, które otrzymały decyzję o odmowie nadania tego statusu.

Pomoc, o której mowa powyżej obejmuje między innymi zakup biletu na podróż, pokrycie opłat związanych z uzyskaniem dokumentu podróży i niezbędnych wiz, a także – w sytuacjach szczególnych - zapewnienie opieki medycznej podczas całej podróży.

Pomocy w dobrowolnym powrocie można udzielić cudzoziemcowi jeden raz w ciągu dwóch lat.

W tabeli nr 1 przedstawiono liczbę zatwierdzonych wniosków cudzoziemców na: pobyt stały, długoterminowy, czasowy, azyl, status uchodźcy, ochronę uzupełniającą oraz pobyt tolerowany.

Tabela nr 1. Pobyt cudzoziemców na terenie RP – stan na dzień 01.01.2016 r. [w tys.]

obywatelstwo	pobyt stały	pobyt długoterminowy	pobyt czasowy	azyl	status uchodźcy	ochrona uzupełniająca	pobyt tolerowany
Ukraina	20252	2 796	42 451	-	2	35	202
Niemcy	551	-	-	-	-	-	-
Białoruś	7 991	523	2 439	1	135	-	2
Rosja	3 539	476	2 850	-	509	1 785	3
Wietnam	2 368	1 894	4 517	-	4	2	242
Włochy	204	-	-	-	-	-	-
Chiny	533	637	4 447	-	9	1	4
Francja	190	-	-	-	-	-	-
Wielka Brytania	193	-	-	-	-	-	-
Bulgaria	589	5	-	-	-	2	-
Hiszpania	60	-	-	-	-	-	-
Armenia	1 280	671	1 527	-	1	9	10
Indie	437	449	2 152	-	-	-	-
Turcja	547	465	1 751	-	3	5	1
Rumunia	91	-	-	-	-	-	-
Niderlandy	89	-	-	-	-	-	-
Szwecja	234	-	-	-	-	-	-
Stany Zjednoczone Ameryki	789	121	1 222	-	2	-	-
Czechy	387	-	-	-	-	-	-
Litwa	238	-	-	-	-	-	-
Słowacja	218	-	-	-	-	-	-
Korea Południowa	65	240	1 417	-	-	-	-
Węgry	245	-	-	-	-	-	-
Portugalia	8	-	-	-	-	-	-
Austria	138	-	-	-	-	-	-
Belgia	48	-	-	-	-	-	-

Grecja	157	-	-	-	-	-	-
Egipt	418	25	567	-	38	5	-
Kazachstan	596	36	382	-	12	7	-
Norwegia	23	-	-	-	-	-	-
Dania	40	-	-	-	-	-	-
Gruzja	133	42	558	-	1	145	3
Japonia	203	28	632	-	-	1	-
Finlandia	22	-	-	-	-	-	-
Syria	155	43	302	-	287	3	1
Tunezja	337	38	426	-	1	2	-
Irlandia	20	-	-	-	-	-	-
Moldawia	196	77	438	-	2	5	-
Pakistan	68	26	595	-	8	9	8
Uzbekistan	130	37	522	-	7	14	1
Mongolia	226	125	289	-	1	40	-
Arabia Saudyjska	1	1	681	-	-	-	-
Nigeria	250	31	361	-	6	18	2
Łotwa	18	-	-	-	-	-	-
Serbia	256	30	302	-	-	1	-
bez obywatelstwa	423	9	48	-	67	13	23
Irak	81	11	388	-	48	50	-
Algieria	302	15	238	-	-	-	1
Chorwacja	145	7	-	-	-	-	-
Nepal	41	148	286	-	-	-	3
Brazylia	113	26	289	-	-	-	-
Kanada	131	16	257	-	-	-	-
Azerbejdżan	77	22	295	-	2	-	-
Szwajcaria	36	-	-	-	-	-	-
Maroko	143	13	227	-	1	-	-
Filipiny	71	39	264	-	-	-	-
Tajlandia	48	20	286	-	-	-	-

Korea Północna	-	31	330	-	1	-	-
Meksyk	102	10	215	-	-	-	-
Libia	50	2	261	-	5	6	-
Bangladesz	52	27	206	-	3	1	12
Izrael	23	30	215	-	-	-	-
Australia	87	6	146	-	-	-	-
Iran	30	7	183	-	17	1	1
Słowenia	11	-	-	-	-	-	-
Tajwan	15	14	177	-	-	-	-
Albania	83	15	100	-	-	-	-
Liban	80	5	109	-	2	-	-
Jordania	83	11	82	-	2	-	-
Macedonia	95	9	75	-	-	-	-
Afganistan	39	2	43	-	66	19	-
Kamerun	43	13	109	-	1	1	-
Indonezja	40	8	111	-	-	-	-
Republika Południowej Afryki	49	8	83	-	-	-	-
Estonia	9	-	-	-	-	-	-
Malezja	11	4	131	-	-	-	-
Kirgistan	14	4	77	-	17	7	-
Argentyna	35	4	86	-	-	-	-
Kolumbia	33	5	95	-	-	-	-
Kuba	44	2	69	-	11	1	-
Bośnia i Hercegowina	70	6	47	-	4	-	-
Angola	20	1	99	-	-	-	-
Peru	54	7	58	-	-	-	1
Sri Lanka	35	6	48	-	9	9	-
Palestyna	31	4	62	-	1	2	-
Jemen	24	3	63	-	-	3	-
Kenia	17	5	67	-	-	1	-

Turkmenistan	25	4	36	-	27	-	-
Kongo	18	6	48	-	8	-	-
Tadżykistan	12	7	63	-	1	-	-
Wenezuela	22	4	48	-	-	-	-
Chile	29	5	45	-	-	-	-
Czarnogóra	27	5	42	-	-	-	-
Cypr	9	-	-	-	-	-	-
Kosowo	28	2	34	-	-	-	-
Ghana	19	3	37	-	-	-	-
Senegal	19	5	27	-	-	6	1
Singapur	9	3	38	-	-	-	-
nieokreślone	30	2	3	-	-	-	8
Etiopia	26	1	18	-	5	-	-
Somalia	6	-	2	-	18	21	-
Ekwador	28	1	14	-	-	-	-
Tanzania	22	2	20	-	-	-	-
Nowa Zelandia	14	-	27	-	-	-	-
Sudan	15	1	16	-	2	3	-
Zimbabwe	7	2	25	-	2	-	-
Dominikana	14	-	20	-	-	-	-
Boliwia	19	3	11	-	-	-	-
Islandia	3	-	-	-	-	-	-
Mauritius	10	2	21	-	-	-	-
Gwinea	9	1	17	-	-	-	1
Luksemburg	2	-	-	-	-	-	-
Malta	-	-	-	-	-	-	-
Rwanda	1	3	15	-	5	-	-
Gambia	8	-	13	-	-	-	1
Kostaryka	8	-	15	-	-	-	-
Gwatemala	10	1	10	-	-	-	-
Uganda	8	-	10	-	-	-	-
Jamajka	5	-	14	-	-	-	-
Togo	6	2	6	-	-	-	-

Kuwejt	12	-	6	-	-	-	-
Salwador	4	-	12	-	-	-	-
Demokratyczna Republika Konga	6	-	9	-	-	-	-
Wybrzeże Kości Słoniowej	1	1	15	-	-	-	-
Erytrea	1	-	1	-	-	13	-
Mali	5	2	9	-	-	-	-
Laos	8	-	3	-	3	1	-
Madagaskar	6	1	7	-	-	-	-
Sierra Leone	6	-	6	-	1	-	2
Haiti	2	-	11	-	-	-	-
Nikaragua	4	-	6	-	-	-	-
Hong Kong	1	2	8	-	-	-	-
Kambodża	3	-	7	-	-	-	-
Urugwaj	5	-	6	-	-	-	-
Honduras	2	2	6	-	-	-	-
Paragwaj	-	-	9	-	-	-	-
Panama	2	-	4	-	-	-	-
Trynidad i Tobago	2	1	4	-	-	-	-
Benin	2	-	4	-	-	-	-
Myanmar	2	1	2	-	-	-	-
Liberia	2	-	2	-	-	-	-
Mauretania	3	-	2	-	-	-	-
Zambia	2	-	2	-	-	-	-
Burundi	3	-	1	-	-	-	-
Gabon	3	-	1	-	-	-	-
Namibia	1	-	3	-	-	-	-
Oman	-	-	4	-	-	-	-
Surinam	-	-	4	-	-	-	-
Burkina Faso	1	1	1	-	-	-	-

Gwinea Bissau	1	-	1	-	-	-	-
Republika Zielonego Przylądka	-	-	3	-	-	-	-
Seszele	1	-	2	-	-	-	-
Belize	1	-	1	-	-	-	-
Bhutan	-	-	1	-	1	-	-
Botswana	1	-	1	-	-	-	-
Czad	-	1	1	-	-	-	-
Gujana	-	-	2	-	-	-	-
Gwinea Równikowa	1	-	1	-	-	-	-
Komory	-	1	1	-	-	-	-
Mozambik	2	-	-	-	-	-	-
Republika Środkowo-Afrykańska	1	-	-	-	1	-	-
Bahrajn	-	-	1	-	-	-	-
Katar	1	-	-	-	-	-	-
Liechtenstein	-	-	-	-	-	-	-
Malawi	-	-	1	-	-	-	-
Papua-Nowa Gwinea	-	-	1	-	-	-	-
Saint Christopher i Newis	-	-	1	-	-	-	-
Saint Lucia	-	-	1	-	-	-	-
Wyspy Świętego Tomasza i Książęca	-	-	-	-	-	-	-
Zjednoczone Emiraty Arabskie	-	-	1	-	-	-	-
SUMA	47989	9 469	77 623	1	1 359	2 058	533

Źródło: <https://udsc.gov.pl/wp-content/uploads/2016/02/wazne-dokumenty.pdf>, [odczyt 02.08.2017]

Na dzień 1 stycznia 2016 roku, najliczniejszą grupę ze stałym pobytem w RP, stanowili Ukraińcy (20 252), następnie Białorusini (7 991) i Rosjanie (3 539), natomiast z pobytem długoterminowym Ukraińcy (2 796), Wietnamczycy (1 894) oraz Armeńczycy (671). Zezwoleń na pobyt czasowy najczęściej udzielano mieszkańcom Ukrainy (4 2451), Wietnamu (517) i Chin (4 447). W 2015 roku przyznano tylko jeden wniosek o azyl mieszkańcowi Białorusi. Z kolei najwięcej wniosków o nadanie statusu uchodźcy, nadano Rosjanom (509), Syryjczykom (287) i Białorusinom (135). Ochronę uzupełniającą najliczniej otrzymali mieszkańcy Rosji (1 785), Gruzji (145), a także Iraku (50). Najliczniejszą grupą, której udzielono pobytu tolerowanego, byli Wietnamczycy (242), Ukraińcy (202) oraz osoby bez ustalonego obywatelstwa (23).

Podsumowanie

Obowiązująca procedura przyznawania ochrony międzynarodowej, zapewnia ochronę bezpieczeństwa i porządku publicznego. W chwili złożenia wniosku ochrona ta jest zapewniona w sytuacjach tj. legitymowanie się fałszywym dokumentem, ustalenie prawdziwej tożsamości na podstawie porównania odcisków palców w bazie EURODAC lub w związku z przeszukiwaniem bagażu cudzoziemca. Na etapie rozpatrzenia wniosku ustawodawca przewidział zdecydowanie większą możliwość ochrony. Jednak patrząc na kwestię ochrony całościowo, można zauważyć pewną lukę. Ustawodawca pominął bowiem informację o zagrożeniu dla bezpieczeństwa i porządku publicznego przez cudzoziemca wraz z upływem 30 dni od chwili złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Powinien tę informację wziąć pod uwagę w przesłankach odmowy przyznania statusu uchodźcy oraz w przesłankach pozbawienia ochrony międzynarodowej. Powoływanie się na przestrzeganie zasad ONZ w przesłankach odmowy przyznania statusu uchodźcy i pozbawienia ochrony międzynarodowej może nie wykluczyć wszystkich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego. Uzupełnienie obowiązującej ustawy o możliwość zastosowania klauzuli ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie pozbawienia statusu uchodźcy, pozwoliłoby częściowo zlikwidować lukę prawną w tej dziedzinie.

Bibliografia:

1. A. Florczak, *Uchodźcy w Polsce. Między humanitaryzmem, a pragmatyzmem*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003
2. A. Smith, *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, t. 1, Warszawa 1954
3. A. Sobjak, *Time to Put Hungary on the EU's Refugee Agenda*, „PISM Strategic File” nr 15 (78), lipiec 2015, www.pism.pl
4. B. Wierzbicki, *Uchodźcy w prawie międzynarodowym*, Warszawa 1993
5. E. Ochendowski, *Prawo administracyjne – część ogólna*, Toruń 2006
6. E. Smoktunowicz, Status administracyjny obywatela [w:] T. Rabska (red.), *System prawa administracyjnego t.4*, Wrocław 1980
7. J. Symonides, *Prawo do azylu* [w:] *Prawa człowieka. Model prawny*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991
8. L. Elliott, J. Kollwe, *German Finance minister says too many Gastarbeiter were allowed* In „*The Guardian*” 18 marca 2011 r., www.theguardian.com.; R. Pantucci, op. cit. s. 21; M. Evans, *Algeria: France's Undeclared War*, Oxford University Press, Oxford 2012.
9. M. Cieślak i W. Michalski, *Immunitet, eksterytorialność i azyl w polskim prawie karnym, Państwo i Prawo*, zeszyt 5, maj 1978 r.
10. M. Zdanowicz, *Definicja uchodźcy w orzecznictwie polskich organów rozpatrujących sprawy uchodźców*, „*Miscellanea Iuris Gentium*” 2004, nr 7
11. R. Pantucci, *'We Love Death as You Love Life': Britain's Suburban Terrorist*, Hurst, London 2015
12. S. Kursani, *Report inquiring into the causes and consequences of Kosovo citizens' involvement as foreign fighters In Syria and Iraq*, Kosovar Center for Security Studies, kwiecień 2015, www.qkss.org.
13. S. Pikulski, *Podstawowe zagadnienia bezpieczeństwa publicznego* [w:] S. Pikulski, W. Bednarek (red.), *Prawne i administracyjne aspekty bezpieczeństwa osób i porządku publicznego w okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej*, Olsztyn 2000
14. V. Azinovic, M. Jusic, *The Lure of the Syrian War: The Foreign Fighters' Bosnian Contingent*, Atlantic Initiative, 2015, <http://atlanticinitiative.org/images>
15. Narodowy Program Antyterrorystyczny na lata 2015-2019, Rada Ministrów, Warszawa 2014, www.monitorpolski.gov.pl.
16. *Niekontrolowane migracje do Unii Europejskiej*, red. Patrycja Sasnal, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2015
17. „Czy bać się uchodźców? „Dla bezpieczeństwa wyznanie nie ma znaczenia” – wywiad z Krzysztofem Liedlem, [Wyborcza.pl](http://wyborcza.pl), 15 września 2015 r., <http://wyborcza.pl>
18. www.unhcr.pl, *UHNCR Statistical Yearbook 2014*
19. <https://udsc.gov.pl/wp-content/uploads/2016/02/wazne-dokumenty.pdf> [odczyt 02.08.2017]
20. http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/52928/17_Pawel_Kuczma.pdf [odczyt 03.08.2017]

Akty prawne:

1. Konstytucja z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.)
2. Ustawa o Policji z dnia 6 czerwca 1990 r. (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r., poz. 355, z późn. zm.)
3. Ustawa o Strażach Gminnych z dnia 29 sierpnia 1997 r. (tekst jednolity: Dz. U. z 2013 r., poz. 1383, z późn. zm.)
4. Ustawa o działach administracji rządowej z dnia 4 września 1997 r., (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r., poz. 812, ze zm.)
5. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie wypełniania przez przedsiębiorców telekomunikacyjnych zadań i obowiązków na rzecz obronności, bezpieczeństwa i porządku publicznego z dnia 13 września 2005 r., (Dz. U. Nr 187, poz. 1568)
6. Ustawa o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015 r., poz. 1607).
7. Konwencja dotycząca statusu uchodźców (sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r., Dz. U. z 1991 r., Nr 119, poz. 515)
8. Protokół dotyczący statusu uchodźców (sporządzony w Nowym Jorku dnia 31 stycznia 1967 r., Dz. U. z 1991 r., Nr 119, poz. 517)
9. *Konstytucja i podstawowe akty ustawodawcze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1969